

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี
Extension of Integrated Pest Management of Vegetable Farmers
in Ko Chan District, Chonburi Province

สาธินี โพธิ์คลี่ (Satinee phoklee)¹ เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalerm Sak Toomhirun)² จินดา ขลิบทอง (Jinda Chib tong)³

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลทั่วไปและสภาพการผลิตผัก (2) ความสำคัญและการปฏิบัติการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (4) การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน และ (5) วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกผัก มีการขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2564/65 จำนวน 117 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อน 0.03 ได้ตัวอย่าง จำนวน 106 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 58.14 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรการเกษตร สภาพการผลิตพบว่า เกษตรกรมีการปรับปรุงบำรุงดินโดยการใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยอินทรีย์มูลสัตว์ มีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูก (2) เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานในระดับมาก คือ วิธีเขตกรรม และมีการปฏิบัติในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน 2 ประเด็น คือ วิธีเขตกรรม และการใช้สารเคมี (3) ปัญหาในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน คือ ด้านการจัดการผลผลิต และด้านค่าใช้จ่ายสำหรับการเพาะปลูก (4) เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านโรคและแมลงศัตรูพืชอยู่ในระดับมาก เกษตรกรได้รับความรู้และความต้องการความรู้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.05 เกษตรกรมีความต้องการด้านนักส่งเสริม (สื่อบุคคล) จากนักส่งเสริมการเกษตรในระดับมาก และเกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม ในรูปแบบการเยี่ยมชมของนักส่งเสริมการเกษตรในระดับมาก ทั้งนี้เกษตรกรได้รับวิธีการส่งเสริมและความต้องการวิธีการส่งเสริมที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.05 (5) แนวทางการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร โดยการใช้กรอบแนวคิด SMCR และแนวทางการจัดทำปฏิทินการเพาะปลูก โดยเลือกส่งเสริมวิธีการจัดการศัตรูพืชให้เหมาะสมกับช่วงเวลาและความต้องการ

คำสำคัญ การส่งเสริม การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน เกษตรกรผู้ปลูกผัก

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ampums9050@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Abstract

This research aimed to study (1) general information and vegetable production conditions, (2) the importance and practice of integrated pest management, (3) problems and suggestions for integrated pest management, (4) the receipt and demand for integrated pest management promotion, and (5) the analysis of farmers' approaches to promoting integrated pest management. The population is vegetable farmers who are registered with the Department of Agricultural Extension in 2021/22, totaling 117 people. The sample size was determined using Taro Yamane's formula with an error of 0.03, resulting in a sample of 106 people. Simple random sampling was used. Data was analyzed using frequency distribution, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation and content analysis. The research results found that (1) most farmers were female, with an average age 58.14 years, completed primary school, and were members of agricultural groups/organizations. In terms of production, farmers improved and improved soil by adding compost or organic fertilizers and animal manure, and selected seeds for planting. (2) most farmers gave high importance to integrated pest management, namely, the agricultural method, and practiced integrated pest management at a moderate level in 2 issues: agricultural method and chemical use. (3) problems in integrated pest management were found at a low level, with high problems in pest management in terms of product management and costs for planting. (4) farmers had a high need for knowledge promotion on diseases and pests. Farmers received knowledge and their need for knowledge was significantly different at 0.05. Farmers had a high need for extension workers (personal media) from extension workers, and farmers had a high need for extension methods in the form of extension workers' visits. Farmers received extension methods and their need for extension methods were significantly different at 0.05. (5) guidelines for promoting integrated pest management from the analysis of the obtained data and theories related to agricultural extension, using the SMCR framework. And Crop Calendar

Keywords: Encouragement, Integrated pest management, Vegetable farmers

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

พืชผักในปัจจุบัน เป็นที่นิยมในกลุ่มคนรักสุขภาพ เนื่องจาก ผักสามารถรับประทานสดได้ หรือผ่านการประกอบอาหาร มีใยอาหารสูง และยังมีวิตามินและแร่ธาตุที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย (พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์ และนิธิยา รัตนพานนท์, 2557)

กลุ่มงานอนามัยสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง (2563) กล่าวว่า เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น เพราะไม่ต้องการให้ผลผลิตเกิดความเสียหายจากการทำลายของโรคและแมลง อาจทำให้เกษตรกรได้รับอันตราย และผู้บริโภคก็อาจจะได้รับอันตรายจากสารเคมีตกค้าง โดยสำนักงานสาธารณสุขในพื้นที่ มีการเฝ้าระวังโรคที่อาจจะเกิดขึ้นกับเกษตรกรไทย เนื่องจากพบสารเคมีตกค้างในเลือด จากการตรวจคัดกรองกว่า 4 แสนรายใน 72 จังหวัด พบว่า มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย จำนวน 1.5 แสนราย คิดเป็นร้อยละ 36.76 ในระยะเวลา 5 ปี มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 2561)

ประชากรในประเทศไทยมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจำนวนมาก มีชื่อเสียงเรื่องการส่งออกพืชเศรษฐกิจ เกษตรกรทั่วไป ในพื้นที่อำเภอเกาะจันทร์ มักมีความเคยชินกับการใช้สารเคมี เนื่องจากสารเคมีให้ผลที่ได้คุณภาพ และรวดเร็ว ช่วยลดความเสี่ยงจากความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น จากการทำลายของโรคและแมลง (สถาบันนวัตกรรมและธรรมาภิบาลข้อมูล, 2565) การขึ้นทะเบียน และปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรปลูกผัก ในปี 2564 จำนวน 117 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภอเกาะจันทร์, 2564) นอกจากนี้ ยังคงมีเกษตรกรบางส่วน ที่ไม่ปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกร เนื่องด้วยปัญหาด้านเอกสารที่ดิน และการชำระค่าธรรมเนียมการเกษตร ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ส่งผลให้มีผู้สนใจทำการเกษตรมากขึ้น หันกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) (สมคิด นุ่มปราณี และคณะ, 2564)

การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน คือ การจัดการศัตรูพืช ตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป เป็นวิธีการประยุกต์ใช้วิธีการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่พึ่งพาเพียงสารเคมีอย่างเดียว แต่เกิดการปรับและประยุกต์ใช้วิธีที่หลากหลาย ได้แก่ วิธีเขตกรรม วิธีกล ฟิสิกส์ ชีววิธี การใช้สารธรรมชาติ และสารเคมี หน่วยงานได้ทำการศึกษา/รวบรวมข้อมูลด้านการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกผัก เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกผัก มีวิธีในการจัดการศัตรูพืชที่หลากหลาย ไม่ใช้การใช้สารเคมีในการกำจัด สถานการณ์สารเคมีในปัจจุบัน มีแนวโน้มทางด้านราคาที่สูงขึ้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ในขณะที่ราคาจำหน่ายเท่าเดิม ผู้วิจัย จึงคิดแนวทางการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานสำหรับเกษตรกรที่ปลูกผักในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ผลผลิตผักไทย มีการตรวจพบสารเคมีตกค้างในผักเกินค่าที่มาตรฐานกำหนด ซึ่งเป็นผลด้านลบ สำหรับการจำหน่ายผัก ไม่ผ่านมาตรฐาน ไม่สามารถจำหน่ายในตลาดต่างประเทศได้ และจากการตรวจเลือดของเกษตรกร พบสารเคมีตกค้างในเลือดจำนวนสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด สาเหตุหนึ่งที่เป็นไปได้ คือ การได้รับสารเคมีจากการเพาะปลูก และการรับสารเคมีจากการรับประทานอาหาร (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเกาะจันทร์, 2565)

จากเหตุผลและผลการสำรวจข้างต้นนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญต่อเกษตรกร และผู้บริโภค โดยหากยังมีการดำเนินการหรือสถานการณ์เช่นนี้ต่อไป อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเกษตรกรผู้เพาะปลูก และผู้บริโภคได้ ดังนั้นการวิจัยการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในพื้นที่อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรีนี้ เพื่อนำการวิจัยนี้ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

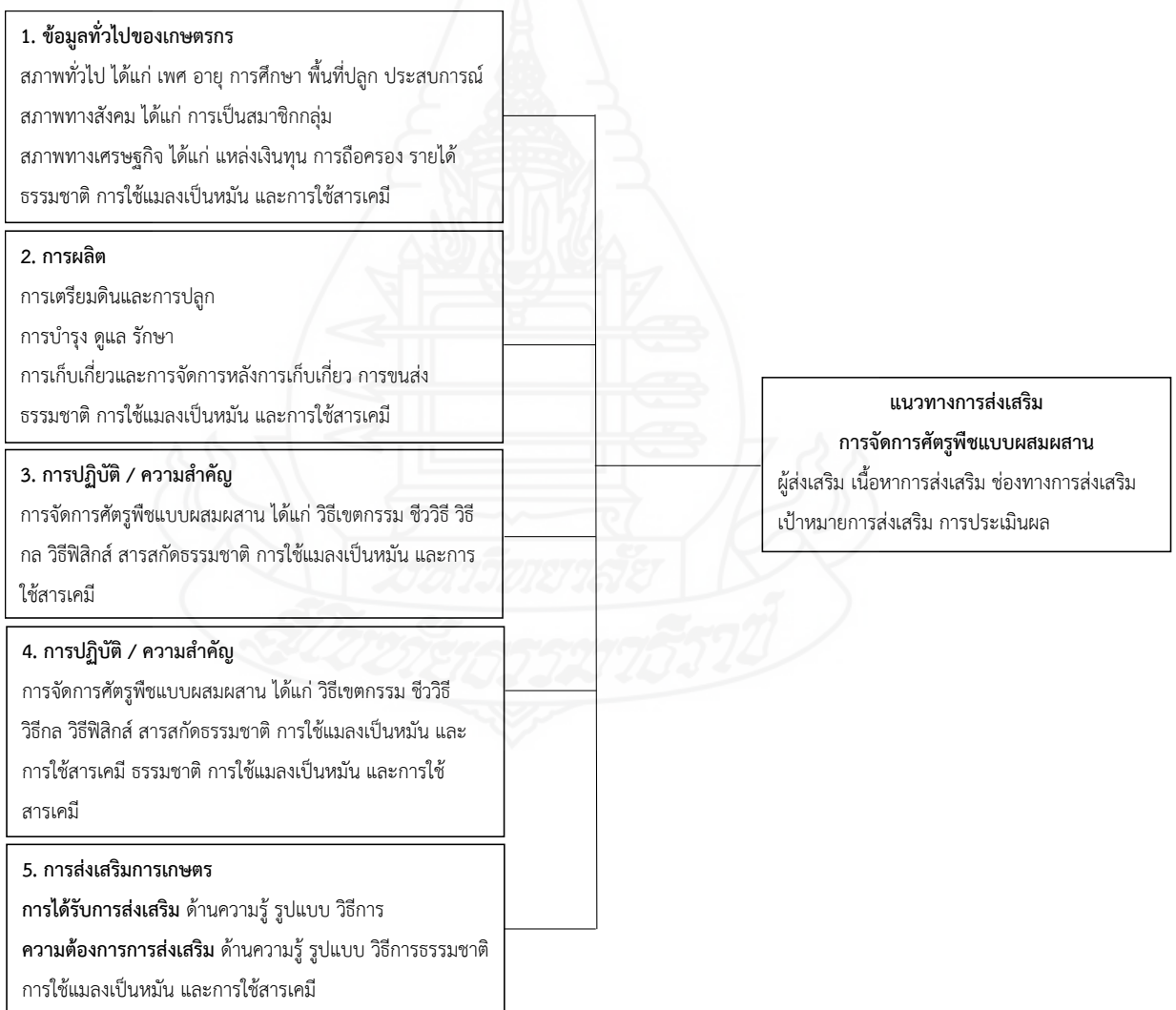

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

เป็นแหล่งข้อมูลให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกผัก ได้ใช้ในการบริหารจัดการศัตรูพืช การลดต้นทุนการผลิตปริมาณการใช้สารเคมี และส่งผลดีต่อผู้บริโภคต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพการผลิตผักของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความสำคัญและการปฏิบัติการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร
5. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักในพื้นที่ อำเภอกะเจันท์ จังหวัดชลบุรี ที่มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกร และปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร เมื่อปี 2564-65 ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน 0.03 ได้กลุ่มตัวอย่าง 106 ราย จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ โดยคำถามมีลักษณะปลายเปิดและปลายปิด ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปและสภาพการผลิตผักของเกษตรกร (2) ความสำคัญและการปฏิบัติตามการจัดการศัตรูพืชแบบวิธีผสมผสานของเกษตรกร (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการผลิตผักของเกษตรกร และ (4) การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน โดยตรวจสอบด้านความตรงในเนื้อหา (Content Validity) จากอาจารย์ที่ปรึกษาและ การตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอกะเจันท์ จังหวัดชลบุรี สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปและสภาพการผลิตผักของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผัก เป็นเพศหญิง ร้อยละ 62.30 ซึ่งมีจำนวนมากกว่าเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 85.80 มีประสบการณ์การปลูกผัก อยู่ระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 45.20 และเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ร้อยละ 58.50 สามารถสรุปรายละเอียดข้อมูลทั่วไปและสภาพการผลิตผักของเกษตรกรได้ดังตาราง

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกผัก อำเภอกะเจันท์

n = 106				
ข้อมูลทั่วไป	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	S.D.
อายุ (ปี)	33	75	58.14	8.912
ประสบการณ์ในการปลูกผัก (ปี)	1	30	10.65	5.476
พื้นที่ในการปลูกผัก (ไร่)	0.25	4	0.75	0.62488
รายได้นอกภาคการเกษตร (บาท/ปี)	-	120,000	58,448.28	41,073.615
รายได้ในภาคการเกษตร (บาท/ปี)	8,000	40,000	22,457.14	7,825.044

สภาพการผลิตผัก (ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต) พบว่า 1) การเตรียมดิน เกษตรกรผู้ปลูกผักจากการสำรวจทุกราย ไม่เก็บตัวอย่างดิน เพื่อส่งตรวจวิเคราะห์ดิน เกษตรกรมีการปรับปรุงดินโดยการใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยอินทรีย์มูลสัตว์ เกษตรกรมีการกำจัดวัชพืชรากก่อนการเพาะปลูก โดยใช้วิธีการพ่นสารเคมีในการกำจัดวัชพืชรากก่อนปลูก และ การไถเตรียมดินที่มีการดำเนินการมากที่สุด คือ เป็นการไถพรวน 1 ครั้ง 2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผักส่วนมากร้อยละ 78.3 มีการคัดเลือกเมล็ด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

พันธุ์ในการเพาะปลูกโดยการเลือกยี่ห้อ และแบรนด์ของสินค้า 3) การปลูกผักใช้แรงงานคนในการปลูก รองกันหลุมด้วยปุ๋ยแต่ไม่คลุมเมล็ดก่อนการเพาะปลูก และฉีดพ่นสารควบคุมวัชพืช 4) การดูแลรักษา เกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมี จำนวน 2 ครั้ง การกำจัดวัชพืชใช้แรงงานคนเป็นหลัก และควบคุมการใช้สารเคมี และเกษตรกรไม่มีการฉีดพ่นสารเคมีและสารชีวภัณฑ์เพื่อป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช 5) การเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรผู้ปลูกผักมีการเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน มีการเก็บเกี่ยวและจัดส่งทันที โดยพ่อค้าคนกลางมารับที่สวน ผักที่เกษตรกรปลูกสูงที่สุด คือ กะเพรา รองลงมาคือผักบุ้ง และมะระ

2. ความสำคัญและการปฏิบัติตามการจัดการศัตรูพืชแบบวิธีผสมผสานของเกษตรกร พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับความสำคัญของการจัดการศัตรูพืชแบบวิธีผสมผสาน เกษตรกรให้ความสำคัญด้านวิธีเขตกรรม การใช้ชีววิธีและสารสกัดธรรมชาติ ในระดับมาก ให้ความสำคัญการใช้สารเคมี ในระดับปานกลาง และให้ความสำคัญวิธีฟิสิกส์และวิธีกลในระดับน้อย

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความสำคัญของการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน

n = 106

ความสำคัญ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความสำคัญ
ความสำคัญวิธีเขตกรรม	3.33	4.33	3.87	0.215	มาก
ความสำคัญสารเคมี	1.00	3.60	2.70	0.528	ปานกลาง
ความสำคัญวิธีกลและฟิสิกส์	1.00	3.00	1.90	0.837	น้อย
ความสำคัญชีววิธีและการใช้สารสกัดธรรมชาติ	2.75	4.75	3.44	0.447	มาก
รวม			2.98	0.507	น้อย

การปฏิบัติในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เกษตรกรมีระดับการปฏิบัติในการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานด้วยวิธีเขตกรรม การใช้สารเคมี ในระดับมาก การใช้ชีววิธีและสารสกัดธรรมชาติในระดับน้อย วิธีฟิสิกส์และวิธีกล ในระดับน้อยที่สุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 แสดงการปฏิบัติการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก

n = 106

การปฏิบัติของเกษตรกร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
การปฏิบัติวิธีเขตกรรม	2.11	3.89	2.88	0.397	ปานกลาง
การปฏิบัติชีววิธีและการใช้สารสกัดธรรมชาติ	1.00	3.00	1.58	0.475	น้อยที่สุด
การปฏิบัติวิธีกลและฟิสิกส์	1.00	2.00	1.15	0.338	น้อยที่สุด
การปฏิบัติใช้สารเคมี	1.00	3.40	2.72	0.459	ปานกลาง
รวม			2.08	0.417	น้อย

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร ในลักษณะแสดงความคิดเห็นต่อระดับปัญหาพบว่า ปัญหาในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหาด้านที่ดิน และการจัดการผลผลิต ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูก และรองลงมา คือ ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการพืช (IPM) ด้านแรงงาน และเครื่องจักรกล ตามลำดับ

ตารางที่ 4 สรุปปัญหาการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก

n = 106

ปัญหา	ระดับของปัญหา		
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ปัญหาด้านที่ดิน และการจัดการผลผลิต	2.60	0.502	ปานกลาง
ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการพืช (IPM)	2.24	0.877	น้อย
ปัญหาด้านแรงงานในการเพาะปลูก	1.55	0.885	น้อยที่สุด
ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูก	2.55	0.981	น้อย
ปัญหาด้านอื่น ๆ (เครื่องจักรกล)	1.59	0.870	น้อยที่สุด
รวม	2.11	0.823	น้อย

ข้อเสนอแนะการผลิตผักของเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก โดยมีข้อเสนอแนะทั้งหมด 3 ด้าน 1) ข้อเสนอแนะด้านการผลิต และ 2) ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการผลิต พบว่า เกษตรกร มีข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

1) ข้อเสนอแนะด้านการผลิต จากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่าเกษตรกรร้อยละ 11.32 มีความต้องการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผัก ต้นพันธุ์ผัก ให้แก่เกษตรกร เพื่อลดต้นทุนการผลิต และสนับสนุนปุ๋ยเคมี ปุ๋ยชีวภาพให้แก่เกษตรกร ในช่วงระยะเวลาที่เกษตรกรต้องการ

2) ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการผลิต จากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่าเกษตรกรร้อยละ 4.72 มีข้อเสนอแนะ โดยเกษตรกรเสนอให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

4. การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน โดยเป็นคำถามให้เลือกตอบ จำนวน 5 ประเด็น พบว่า ประเด็นการส่งเสริมความรู้ เกษตรกรมีการได้รับในระดับน้อยที่สุด และมีความต้องการส่งเสริมความรู้ด้านโรค และแมลงศัตรูพืช ประเด็นด้านนักส่งเสริม (สื่อบุคคล) เกษตรกรได้รับการส่งเสริมจากสื่อบุคคลในระดับน้อยที่สุด และมีความต้องการสื่อบุคคล ด้านนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ประเด็นด้านช่องทางหรือสื่อ เกษตรกรได้รับจากข้อมูลจากสื่อและมีความต้องการในระดับน้อย และน้อยที่สุด ประเด็นด้านรูปแบบ/วิธีการส่งเสริม เกษตรกรได้รับในระดับน้อยที่สุด และมีความต้องการการเยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และในกรณีที่เกษตรกรได้รับการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานในการผลิตผัก จะรับรู้และปฏิบัติในรูปแบบใด ผลการศึกษา คือ เกษตรกรรับรู้ แต่ยังไม่แน่ใจโดยขอสังเกตและทราบข้อมูลจากคนส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติก่อน ร้อยละ 43.40 ของเกษตรกรที่สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านการผลิต มีผลต่อการผลิตผักของเกษตรกร การส่งเสริมการเกษตร การได้รับและความต้องการ มีผลต่อแนวทางการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร โดยจำลองกระบวนการสื่อสาร SMCR ของเดวิท เบอร์โล มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ในอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ดังนี้

1) ผู้ส่งสาร คือ นักส่งเสริมการเกษตร

2) สาร คือ การส่งเสริมความรู้ด้านโรคและแมลงศัตรูพืช จากงานวิจัย พบว่า การปฏิบัติในตารางที่ 2 และ 3 เกษตรกรให้ความสำคัญ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ วิธีเขตกรรม ชีววิธีและการใช้สารสกัดธรรมชาติ วิธีกลและฟิสิกส์ และการใช้สารเคมี

3) ช่องทางการสื่อสาร คือ สื่อออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์

4) ผู้รับสาร คือ เกษตรกรผู้ปลูกผัก ในอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี

ชนิดผัก	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	การจัดการ
กะเพรา													1. การทำลายของหนอนและแมลง ให้ดำเนินการแบบวิธีเขตกรรม วิธีกล ชีววิธี และการใช้สารธรรมชาติ 2. อาการของโรค ให้
ผักบุ้ง													
กวาดตุ้ง													

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

มะระ													ดำเนินการวิจัยเทคนิค วิธีกล และชีววิธี
ฟักทอง													3. การทำลายที่รุนแรงให้ ดำเนินการใช้สารเคมี
มะเขือ เปราะ													อย่างปลอดภัย สลับกับ วิธีอื่น ๆ เป็นการ
โหระพา													ผสมผสาน * เนื่องจากพืชผัก มีอายุ การปลูกที่สั้น ดังนั้น การ ตระหนักถึงความ ปลอดภัยของผู้บริโภค ต้องมาอันดับแรก การใช้ สารเคมีควรเป็นวิธีการ สุดท้ายในการจัดการ ศัตรูพืช

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ในอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี

การอภิปรายผล

1. เกษตรกรมีระดับการปฏิบัติในการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานด้วยวิธีเทคนิคในระดับมาก ซึ่งใกล้เคียงกับ นลิน เวียงนาค (2565) ทำการศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกกระเทียมในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดลพบุรี เกษตรกรมีการปฏิบัติในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานมากที่สุด คือวิธีเทคนิค อาจกล่าวได้ว่า วิธีเทคนิค เป็นวิธีขั้นพื้นฐาน ที่สามารถดำเนินการเป็นขั้นตอนแรกของการเพาะปลูกผัก เช่น การไถพรวนดินก่อนการเพาะปลูก และการปรับสภาพดินก่อนการเพาะปลูก เป็นต้น

2. ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ในอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในด้านที่ดิน และการจัดการผลผลิต ในเรื่อง โรค และแมลงศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.49) ต่างกับการศึกษาของ นลิน เวียงนาค (2565) ทำการศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดลพบุรี พบว่า ในภาพรวมมีปัญหาในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.28) และต่างจาก จารุณี อินทุฤทธิ์ (2561, น.82-83) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการใช้เทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน ในด้านการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีฟิสิกส์ และการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีเทคนิค เนื่องจาก เกษตรกรไม่ได้เข้ารับการอบรม ไม่ได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อรองรับการส่งเสริมจากหน่วยงาน จึงทำให้พบปัญหา เรื่อง โรคและแมลงศัตรูพืช ประกอบกับการเป็นเกษตรกรสูงวัย อาจทำให้มีผลกับการปฏิบัติและการยอมรับ ข้อเสนอแนะด้านการผลิต จากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผัก ต้นพันธุ์ผัก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ให้แก่เกษตรกร เพื่อลดต้นทุนการผลิต เกษตรกรได้รับเมล็ดพันธุ์ผักและกล้าพันธุ์ผักที่มีคุณภาพ และสนับสนุนปุ๋ยเคมี ปุ๋ยชีวภาพให้แก่เกษตรกร ในช่วงระยะเวลาที่เกษตรกรต้องการ มีการสนับสนุนการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพ และข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการผลิต เกษตรกรเสนอให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้รับการส่งเสริมทางด้านความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และสภาพการผลิต โดยผ่านกระบวนการกลุ่มเกษตรกร

3. การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร ประเด็นสำคัญ ได้แก่ เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย แต่มีความต้องการการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ในระดับมาก เรื่องที่เกษตรกรต้องการ ได้แก่ ส่งเสริมด้านความรู้ ด้านรูปแบบ/วิธีการส่งเสริม ซึ่งแตกต่างกับ เสาวลักษณ์ ธนาภิวัฒน์ (2565) ทำการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ผลิตส้มโอ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ในระดับมาก รองลงมาคือ ความต้องการด้านความรู้ และด้านวิธีการส่งเสริม ตามลำดับ เกษตรกรมีความต้องการด้านนักส่งเสริม (สื่อบุคคล) ในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกรมีความต้องการด้านรูปแบบ/วิธีการส่งเสริม ความต้องการด้านรูปแบบ/วิธีการส่งเสริม ต้องการให้มีการเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร) สอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ ธนาภิวัฒน์ (2565) ทำการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ผลิตส้มโอ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม และมีข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริม ให้เจ้าหน้าที่ติดตามแปลงเกษตรกร และจัดกิจกรรมให้มีการดำเนินกิจกรรมภายในแปลง ต้องการให้มีการอบรม และมีการฝึกปฏิบัติจริง ต้องการให้มีการอบรม และมีการฝึกปฏิบัติจริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้ จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อควรพิจารณานำมาเสนอแนะ ดังต่อไปนี้
 - 1) เกษตรกรให้ความสำคัญกับการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีเขตกรรม และความสำคัญชีววิธีและการใช้สารสกัดธรรมชาติ ดังนั้น นักส่งเสริมการเกษตร ควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อสนับสนุนทางด้านความรู้ สนับสนุนสื่อในการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรที่มีความสนใจ และครอบคลุมพื้นที่
 - 2) เกษตรกรมีการปฏิบัติในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานในการผลิตผัก 2 ประเด็น คือ วิธีเขตกรรม และความสำคัญชีววิธีและการใช้สารสกัดธรรมชาติ ดังนั้น การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน ควรมีการส่งเสริมเกษตรกรให้มีการจัดการศัตรูพืชที่หลากหลาย โดยการสลับแต่ละวิธี เพื่อให้เกิดการป้องกันและการกำจัดศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการภายในพื้นที่อย่างปลอดภัย และส่งเสริมให้เกษตรกรมีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)
 - 3) เกษตรกรมีปัญหาในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานในของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ในด้านที่ดิน และการจัดการผลผลิต ประเด็นที่มีปัญหามาก คือ การจัดการโรค และแมลงศัตรูพืช ดังนั้น การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน ควรให้ความรู้ เรื่อง โรค และแมลงศัตรูพืช รวมถึงการจัดการโรคและแมลง เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้และความเข้าใจมากขึ้น และพบปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูก ประเด็นที่มีปัญหามาก คือ ต้นทุนการผลิตสูง ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ลดต้นทุนการผลิต เช่น การตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อเติมธาตุอาหารที่พืชต้องการในปริมาณที่เหมาะสม และการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เป็นต้น

4) เกษตรกรมีความต้องการการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกผัก 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมความรู้ เรื่อง โรคและแมลงศัตรูพืช ด้านนักส่งเสริม (สื่อบุคคล) คือ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และด้านรูปแบบ/วิธีการส่งเสริม คือ การเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ดังนั้น การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน ควรส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร ทั้งด้านการส่งเสริมการให้ความรู้ ผ่านช่องทางนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ในรูปแบบการติดตาม การเยี่ยมเยียนเกษตรกร และสื่ออื่น ๆ ที่น่าสนใจ ร่วมกับการอบรม ดูงาน และการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้เปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เกษตรกรมีการพัฒนา มีการรวมกลุ่มในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ มีการบูรณาการมากขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยภายใต้การรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) ของเกษตรกรผู้ปลูกผักในพื้นที่อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี และส่งเสริมให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP โดยการนำปฎิทินการเพาะปลูกเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2555). การจัดการศัตรูพืช. ยูไนเต็ต โปรดักชั่น เพรส. สมุทรสาคร.
- จารุณี อินทภูติ. (2561). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- จุฑามาส ภูทวี. (2559). ความตระหนักในการควบคุมศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดอุดรธานี ภายใต้โครงการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่ความปลอดภัยจากสารเคมี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- นลิน เวียงนาค. (2565). การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกกระเทียมในอำเภองาว จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- ปริญพัชร ทองมัน. (2562). การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูกพริกของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่พริก อำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์. (2563). “แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร” ในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 4. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พนิดา นันต๊ะน้อย. (2557). การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- พิชญภาส เอี่ยมสะอาด. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอมะหา จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้. เชียงใหม่.
- มานิต ลาเกลี้ยง. (2558). การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

- มุกดาร์ศรี สุวรรณพันธ์. (2562). แนวทางส่งเสริมการผลิตพืชผักของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลปะหลาน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชจังหวัดชลบุรี. (ม.ป.ป.). การควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานการควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน, หน้า 119.
- สุนทร วันหมื่น. (2562). การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- เสาวลักษณ์ ธนาภิวัฒน์ และคณะ. (2565). การส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ผลิตส้มโอ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- สำนักงานเกษตรอำเภอเกาะจันทร์. (2564). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ ปี 2564. ชลบุรี

